

chwała z dnia 16 kwietnia 2010 r., III CZP 21/10

Sędzia SN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Józef Frąckowiak

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej im. F.S. w G. przeciwko Krzysztofowi Ł. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 16 kwietnia 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 1 grudnia 2009 r.:

"Czy w sytuacji, gdy strona ustanowiła w sprawie pełnomocnika procesowego, doręczenie wyroku zaocznego winno nastąpić zgodnie z art. 133 § 3 k.p.c., czy też osobiście tej stronie, a jeżeli zgodnie z art. 133 § 3 k.p.c., to czy wraz z doręczeniem wyroku zaocznego sąd winien pouczyć pełnomocnika o przysługujących środkach zaskarżenia, także wówczas gdy pełnomocnikiem jest adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy?"

podjął uchwałę:

Jeżeli strona ustanowiła pełnomocnika procesowego, doręczenia wyroku zaocznego należy dokonać pełnomocnikowi z pouczeniem o przysługujących środkach zaskarżenia, także wtedy, gdy jest nim adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy (art. 343 w związku z art. 133 § 3 k.p.c.).

Uzasadnienie

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało przy rozpoznawaniu zażalenia na postanowienie, którym Sąd Rejonowy w Myśliborzu odrzucił złożony w dniu 2 września 2009 r. przez będącego radcą prawnym pełnomocnika powódki wniosek o doręczenie z uzasadnieniem oddalającego powództwo wyroku zaocznego, wydanego na rozprawie w dniu 11 sierpnia 2009 r. Pomimo że powódka była zastępowana przez profesjonalnego pełnomocnika,

wyrok zaoczny wraz z pouczeniem o środkach zaskarżenia został jej doręczony osobiście, gdyż Sąd Rejonowy uznał, iż taki sposób doręczenia wynika z art. 343 k.p.c., który jako przepis szczególny wyłącza stosowanie art. 133 § 3 k.p.c. Wobec doręczenia powódce wyroku zaocznego w dniu 21 sierpnia 2009 r., wniosek o jego uzasadnienie został potraktowany jako złożony z uchybieniem terminowi określonymu w art. 342 k.p.c.

Zdaniem Sądu Okręgowego, w doktrynie i w orzecznictwie występują rozbieżne poglądy co do wzajemnego stosunku art. 343 i art. 133 § 3 k.p.c.

Według jednego z nich, jest to stosunek przepisu szczególnego do ogólnego, co wyłącza stosowanie art. 133 § 3 k.p.c. i oznacza, że wyrok zaoczny doręcza się bezpośrednio stronie, nawet jeżeli ustanowiła pełnomocnika procesowego. Na rzecz tego poglądu powoływany jest argument, że przy odmiennym stanowisku obowiązek pouczenia o środkach zaskarżenia miałby na podstawie art. 343 k.p.c. zastosowanie także do profesjonalnego pełnomocnika, a to świadczyłoby o nieracjonalności ustawodawcy, gdyż kodeks postępowania cywilnego z zasady nie przewiduje obowiązku udzielania pouczeń, jeżeli stroną reprezentuje adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy.

Zgodnie z odmiennym stanowiskiem, powołanym przez Sąd Okręgowy jako dominujące, nie ma kolizji pomiędzy art. 343 i art. 133 § 3 k.p.c., gdyż pierwszy z nich dotyczy obowiązku doręczenia wyroku zaocznego z pouczeniem, a drugi – sposobu doręczenia. Przyjęcie tego poglądu nie usuwa jednak – w ocenie Sądu Okręgowego – wątpliwości co do obowiązku pouczenia profesjonalnego pełnomocnika strony o przysługujących środkach zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepisy dotyczące wyroków zaocznych w sposób właściwy tylko dla tych orzeczeń regulują zasady ich doręczania, uzasadniania oraz zaskarżania. Wyroki zaoczne podlegają doręczeniu z urzędu (art. 343 k.p.c.), a uzasadnia się je wtedy, gdy powództwo zostało oddalone w całości lub w części i powód zażądał uzasadnienia w ciągu tygodnia od doręczenia mu wyroku albo wniósł apelację, nie poprzedziwszy jej zgłoszeniem takiego żądania (art. 342 k.p.c.). Przedmiotem regulacji art. 343 k.p.c. jest obowiązek doręczenia stronom z urzędu wyroku zaocznego z pouczeniem o środkach zaskarżenia, nie określa on natomiast sposobu doręczenia.

Sposób dokonywania doręczeń przez sąd jest regulowany w przepisach o doręczeniach (art. 131-147 k.p.c.), w tym w art. 133 § 3 k.p.c., który stanowi, że jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego, doręczenia należy – z wyjątkiem dotyczącym Skarbu Państwa – dokonać pełnomocnikowi. Przepis ten nie zawiera żadnych wyłączeń związanych z rodzajem pisma podlegającego doręczeniu. Z tego wyraźnie wynika, że art. 343 i art. 133 § 3 k.p.c. regulują różne kwestie i nie pozostają ze sobą w kolizji ani w relacji przepis szczególny – przepis ogólny.

W praktyce sądowej nie budziło wątpliwości, że we wszystkich sytuacjach, w których przepis przewiduje doręczenie stronie pisma sądowego lub procesowego albo orzeczenia, doręczenia dla strony, która ustanowiła pełnomocnika procesowego, należy – stosownie do art. 133 § 3 k.p.c. – dokonać pełnomocnikowi. Żadne rozbieżności nie ujawniły się w tej kwestii w orzecznictwie Sądu Najwyższego. O znaczeniu art. 133 § 3 k.p.c. i o tym, że odpowiedzi na pytanie o skuteczność wobec strony doręczenia dokonanego do rąk jej pełnomocnika procesowego należy poszukiwać właśnie w tym przepisie, Sąd Najwyższy wypowiedział się na tle art. 149 k.p.c. w wyroku z dnia 22 września 1982 r., II CR 177/82 (OSPika 1983, nr 6, poz. 122) i w postanowieniu z dnia 13 lutego 2001 r., II CKN 552/99 (nie publ.). O istnieniu rzeczywistego sporu w piśmiennictwie nie świadczy jednostkowa wypowiedź, odosobniona na tle zgodnego stanowiska, że prawnie skuteczne jest tylko doręczenie dokonane do rąk pełnomocnika procesowego ustanowionego przez stronę.

Jednocześnie warto podkreślić, że w judykaturze Sądu Najwyższego duże znaczenie przypisuje się ścisłemu respektowaniu przepisów rządzących doręczeniami sądowymi ze względu na ich istotną rolę w systemie gwarancji procesowych. W zasadzie jednolicie przyjmuje się, poczynając od orzecznictwa na tle kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r., że przepisy o doręczeniach mają charakter obligatoryjny, a dyspozycja art. 133 § 3 k.p.c. wiąże sąd i strony (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 1935 r., C.II. 127/35, Zb.Urz. 1935, poz. 426, z dnia 8 września 1993 r., III CRN 30/93, OSNCP 1994, nr 7-8, poz. 160, z dnia 15 listopada 2000 r., IV CKN 1373/00, "Izba Cywilna" 2006, nr 3, s. 51, z dnia 15 kwietnia 2005 r., I CZ 20/05, nie publ. i z dnia 15 listopada 2006 r., V CZ 77/06, "Izba Cywilna" 2007, nr 12, s. 48). Reasumując, jeżeli strona ustanowiła pełnomocnika procesowego, to – stosownie do art. 133 § 3 k.p.c. – jemu doręcza się wyrok zaoczny na podstawie art. 343 k.p.c.

W przedstawionym kontekście nie ma dostatecznej siły przekonywania argument, odwołujący się do zasady racjonalności ustawodawcy, z którą nie da się pogodzić odosobniona na tle przepisów kodeksu postępowania cywilnego sytuacja, w jakiej nałożony na sąd obowiązek pouczenia o środkach zaskarżenia dotyczyć by miał także profesjonalnego pełnomocnika – adwokata, radcy prawnego i rzecznika patentowego. Istotnie, ustawodawca z zasady odnosi obowiązek pouczeń do sytuacji, w których strona nie jest reprezentowana przez takiego pełnomocnika (np. art. 5 i 212 zdanie drugie, art. 327 i 357 § 2 zdanie drugie k.p.c.) i nie przewiduje pouczeń w stosunku do zawodowych pełnomocników.

W art. 343 k.p.c., a także w art. 479¹⁹ § 2 k.p.c. przepis przewiduje doręczenie z urzędu wyroku z pouczeniem o przysługujących środkach zaskarżenia, nie zawierając występującego w art. 327 § 1 i 2 oraz w art. 357 § 2 k.p.c. ograniczenia tej dyspozycji do stron działających bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego. Taką samą formułą jak przy wyroku zaocznym ustawa posługuje więc się w odniesieniu do wyroków wydanych na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu w sprawach gospodarczych (art. 479¹⁷ § 1 i art. 479¹⁸ § 2 k.p.c.). Przepisy mają brzmienie tak stanowcze i wyraźne, że wyklucza to odstępianie od przewidzianego w nich pouczenia, niezależnie od tego, czy strona występuje osobiście, czy jest reprezentowana przez pełnomocnika oraz czy jest to pełnomocnik profesjonalny.

Można rozważać, czy opisana regulacja jest przejawem niekonsekwencji ustawodawcy, czy też jest zamierzona i podyktowana specyfiką wymienionych wyroków i sposobu ich zaskarżenia. Odpowiedź na to pytanie pozostaje jednak bez wpływu na sposób postępowania wymagany przez ustawę, gdyż przesądza ją jednoznaczna treść art. 343 k.p.c. oraz imperatywny charakter art. 133 § 3 k.p.c.; jeżeli strona ustanowiła pełnomocnika, doręczenia wyroku zaocznego dokonuje się pełnomocnikowi, zawsze z pouczeniem o przysługujących środkach zaskarżenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie, jak w uchwale.